

Roxana Pleșa

DIMENSIUNEA SOCIO-PSIHO-PEDAGOGICĂ A EDUCAȚIEI

Presa Universitară Clujeană

ROXANA PLEȘA

**DIMENSIUNEA
SOCIO-PSIHO-PEDAGOGICĂ
A EDUCAȚIEI**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2017

Referenți științifici:

Prof. univ. habil. dr. ing. dr. ec. Eduard Edelhauser

Conf. univ. dr. ec. Codruța Dura

ISBN 978-606-37-0182-5

© 2017 Autoarea volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice
mijloace, fără acordul autoarei, este interzisă și se pedepsește
conform legii.

Tehnoredactare computerizată: Cristian-Marius Nuna

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

CUPRINS

<i>ARGUMENT</i>	9
PARTEA I.	
ELEMENTE DE PEDAGOGIE, PSIHOLOGIE ȘI SOCIOLOGIE A EDUCAȚIEI	11
CAPITOLUL 1.	
PEDAGOGIA – ȘTIINȚĂ FUNDAMENTALĂ A EDUCAȚIEI.....	11
1.1. Obiectul de studiu al pedagogiei	11
1.2. Cercetarea pedagogică	12
1.3. Metode și tehnici de cercetare în științele educației.....	17
CAPITOLUL 2.	
EDUCABILITATEA	25
2.1. Conceptul de educabilitate	25
2.2. Factorii dezvoltării personalității	26
CAPITOLUL 3.	
PERSONALITATEA ÎN CONTEXT EDUCAȚIONAL.....	29
3.1. Noțiunea de personalitate.....	29
3.2. Abordarea sistemică a personalității	30
CAPITOLUL 4.	
MOTIVAȚIA – DIMENSIUNE ESENȚIALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNVĂȚARE	33
4.1. Definiția și caracterizarea generală a motivației	33
4.2. Motivație și performanță	35
4.3. Motivația în context școlar. Un model socio-cognitiv al motivației	39
CAPITOLUL 5.	
COGNIȚIA SOCIALĂ	43
5.1. Cognația socială la nivel de individ.....	43
5.2. Cognația socială ca produs al interacțiunii sociale	47

CAPITOLUL 6.	
GRUPUL DIDACTIC – GRUP PSIHOSOCIAL PRIMAR	55
6.1. Noțiunea de grup. Tipologia grupului	55
6.2. Particularitățile clasei de elevi ca grup școlar	59
CAPITOLUL 7.	
DEZVOLTARE SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIE	65
7.1. Delimitări conceptuale	65
7.2. Formele și funcțiile educației	66
7.3. Dimensiunile educației	68
CAPITOLUL 8.	
DIMENSIUNEA SOCIALĂ A POLITICILOR	
EDUCAȚIONALE	75
8.1. Dreptul la educație	75
8.2. Educația permanentă	76
8.3. Educația incluzivă	78
8.4. Raportul educație-piața muncii	78
CAPITOLUL 9.	
SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN ROMÂNIA	81
9.1. Conceptul de sistem de învățământ	81
9.2. Structura sistemului de învățământ din România	81
9.3. Tendințe de evoluție a sistemului de învățământ românesc	87
PARTEA A II-A.	
ELEMENTE DE ORIENTARE ȘI CONSILIERE	
ȘCOLARĂ ȘI PROFESIONALĂ (A CARIEREI)	89
BIBLIOGRAFIE	93
ANEXE	99

ARGUMENT

Influențele educative din școală au un rol esențial în actualizarea potențialului fiecărui elev. Pentru ca aceste influențe să fie în afara arbitrariului, este nevoie de o bună cunoaștere a psihologiei educației.

În formarea profesorilor sunt importante cunoștințele de psihologia educației, întrucât pot să contribuie la eliminarea teoriilor implicite, a judecăților impresioniste sau ideilor speculative. Cunoașterea condițiilor psihologice în care se produce învățarea școlară oferă o mai mare libertate de acțiune cadrelor didactice.

Psihologia educației fundamentată pe studiile recente răspunde nevoilor de formare a viitorilor dascăli sau de perfecționare a profesorilor, care au rolul de a stimula atât intelectul elevilor lor, cât și balanța afectivă (caracteristică esențială a sănătății emoționale), conduita morală, precum și capacitatea de adaptare și bunele relații, ținând cont de faptul că indiferent de vârstă, ființa umană își activează potențialul prin condiționare pozitivă și încredere în propria afirmare.

Sociologia educației este preocupată de studierea a două teme fundamentale, diferite din punctul de vedere al conținutului dar convergente ca sens: educația ca fenomen social și problematica școlii ca organizație. Cercetările sociologiei educației sunt astfel orientate în direcția optimizării raporturilor dintre școală și societate, concentrându-se cu precădere asupra problematicii caracterului prospectiv-anticipativ al educației și asupra analizei aspectelor de ordin socio-economic ale învățământului, legate de investiția în om și în pregătirea profesională a acestuia.

PARTEA I

ELEMENTE DE PEDAGOGIE, PSIHOLOGIE ȘI SOCIOLOGIE A EDUCAȚIEI

CAPITOLUL 1

PEDAGOGIA – ȘTIINȚĂ FUNDAMENTALĂ A EDUCAȚIEI

1.1. Obiectul de studiu al pedagogiei

Educația ca proces social de inițiere a copilului și de modelare a personalității lui a apărut o dată cu societatea umană, iar *pedagogia* ca reflecție sistematică asupra educației a apărut mai târziu.

Pedagogia studiază esența și trăsăturile fenomenului educațional, scopul și sarcinile educației, valoarea și limitele ei, conținutul, principiile, metodele și formele de desfășurare a proceselor educaționale (Cucos, 1998, p. 20).

Potrivit aceluiași autor (1998, pp.20–22), statutul de știință al pedagogiei este argumentat prin îndeplinirea următoarelor condiții:

- are un obiect de studiu bine delimitat (fenomenul educațional);
- are metode specifice de cercetare și investigare (observația, experimentul, studiul de caz, testele etc.);
- are legi și principii (care fundamentează știința educației);
- are un sistem conceptual (care cuprinde acțiunile, procesele, fenomenele pe care le studiază);

- are o finalitate precisă (îmbunătățirea calitativă a tuturor activităților implicate în educație).

Statutul pedagogiei de știință a educației scoate în evidență complexitatea obiectului de cercetare al acesteia care este activitatea de formare și dezvoltare permanentă a personalității umane.

Și din perspectivă istorică, pedagogia se înscrie în liniile generale de evoluție a științei, parcurgând următoarele etape (Cristea, 2000, p. 281):

- Pedagogia populară; în această etapă experiența educativă de la nivelul comunităților era sintetizată într-un ansamblu de proverbe, informații empirice, reguli care, deși nu erau structurate teoretic, aveau o valoare recunoscută;
- Pedagogia filosofică; o lungă perioadă de timp pedagogia s-a bazat pe reflecția și deducția filosofică, sistemele pedagogice fiind incluse în sistemele filosofice s-au purtând amprenta acestora;
- Pedagogia experimentală s-a dezvoltat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când deducția a fost înlocuită cu metoda experimentală (observarea sistematică a acțiunilor educaționale, urmată de analiza și interpretarea datelor obținute);
- Pedagogia științifică bazată pe cercetarea fenomenelor educaționale, cercetare care în ultima perioadă de timp a dobândit tot mai mult un caracter interdisciplinar.

1.2. Cercetarea pedagogică

Cercetarea pedagogică este o formă a cercetării științifice având ca scop explicarea, optimizarea, ameliorarea și inovarea în domeniul educației, adică îmbunătățirea calitativă a sistemului și a procesului

de învățământ. Cercetarea pedagogică reprezintă un tip special de cercetare științifică care valorifică metode generale adaptate și particularizate la domeniul educațional.

Obiectul propriu al cercetării pedagogice este fenomenul educațional caracterizat prin complexitate, multidimensionalitate și determinări multifactoriale: biopsihice, economice, politice, culturale etc.

Din perspectivă postmodernă cercetarea pedagogică reprezintă o activitate de conducere managerială a sistemului și procesului de învățământ proiectată și realizată în mod special pentru reglarea și autoreglarea acțiunii educaționale (Cristea, 2000, p. 38).

Principalele caracteristici ale cercetării pedagogice sunt (Bocoș, 2003, pp.89–90):

- caracterul ameliorativ; prin cercetarea pedagogică se urmărește optimizarea și eficientizarea activităților instructiv-educative, inovarea modalităților de proiectare, organizare și desfășurare a proceselor educaționale;
- caracterul prospectiv; vizează formarea și dezvoltarea personalității în perspectiva cerințelor dezvoltării sociale, a exigențelor societății;
- poate avea caracter pluridisciplinar, interdisciplinar sau transdisciplinar; presupune abordarea unor aspecte, fapte, fenomene pedagogice din perspectivă pluridisciplinară, interdisciplinară sau transdisciplinară;
- poate avea aspecte specifice rezultate din derularea etapelor de desfășurare, din aplicarea metodelor de investigare;
- poate fi realizată de cercetători științifici, de cadre didactice implicate la diferite niveluri ale sistemului de învățământ.

Etapele cercetării pedagogice

Organizarea și desfășurarea unei cercetări pedagogice presupune parcurgerea unor etape și subetape specifice într-o anumită succesiune (Ionescu, Bocoș, 2001, pp.327–328):

1. Delimitarea problemei de cercetat:
 - 1.1. identificarea problemei de cercetat;
 - 1.2. formularea clară a problemei;
 - 1.3. documentarea asupra problemei de cercetat.
2. Proiectarea activității de cercetare:
 - 2.1. stabilirea obiectivelor cercetării;
 - 2.2. formularea ipotezei (ipotezelor) cercetării;
 - 2.3. elaborarea unui proiect al cercetării.
3. Desfășurarea cercetării pedagogice;
4. Analiza, prelucrarea și interpretarea datelor obținute;
5. Elaborarea concluziilor cercetării;
6. Valorificarea cercetării;
7. Introducerea și difuzarea noului în practica educativă.

Fiecare dintre aceste etape presupun desfășurarea unor acțiuni specifice, pe care le vom defini și analiza în continuare.

1. Delimitarea problemei de cercetat cuprinde următoarele sub-etape: identificarea problemei de cercetat, formularea clară a problemei, documentarea asupra problemei de cercetat.

Referitor la identificarea problemei de cercetat, menționăm faptul că toate componentele fenomenului educațional pot constitui probleme asupra cărora specialiștii în științele educației și cadrele didactice pot să desfășoare cercetări și investigații. Acestea pot apărea spontan din observația directă a faptelor și a fenomenelor sau pot fi formulate intenționat, ca urmare a specializării în acest domeniu. Problemele alese pentru investigație trebuie să fie de actualitate, să fie sem-

nificative, să fie originale, să aibă o fundamentare teoretică solidă, să contribuie la dezvoltarea teoriei și practicii educaționale.

Problemele de cercetat trebuie să fie bine formulate și precise, să constituie incertitudini ale realității educaționale iar prin rezolvarea lor să producă schimbări calitative în domeniu. Astfel, problemele trebuie să fie exprimate în termeni clari, preciși, să nu se bazeze pe preluarea unor elemente aparținând altor cercetări.

Documentarea asupra problemei de cercetat constă în studierea bibliografiei corespunzătoare temei. Se recomandă selectivitatea lucrărilor de referință, astfel încât să fie parcurse lucrările cele mai relevante și valoroase.

2. Proiectarea activității de cercetare presupune: stabilirea obiectivelor cercetării, formularea ipotezei (ipotezelor) cercetării, elaborarea unui proiect al cercetării.

În etapa stabilirii obiectivelor cercetării, investigatorul trebuie să formuleze în mod foarte clar, operațional obiectivele cercetării sau ceea ce își propune să realizeze. Obiectivele se subordonează finalității generale a cercetării pedagogice, adică identificării unor modalități de perfecționare a teoriei și practicii educaționale.

După stabilirea obiectivelor cercetării se trece la formularea ipotezei (ipotezelor). Ipoteza reprezintă o supoziție, o idee provizorie în legătură cu modul de soluționare a problemei cercetate. Ipoteza conține un enunț referitor la o posibilă relație cauzală între variabilele independente și cele dependente. În multe cercetări se formulează o ipoteză generală din care derivă unele ipoteze secundare. Valoarea de adevăr a acestora urmează să fie verificată în cadrul investigațiilor.

O altă subetapă din cadrul proiectării activității de cercetare o constituie elaborarea unui proiect al cercetării. Acesta reprezintă un instrument de lucru scris care orientează și direcționează întreaga cercetare pedagogică. Componentele principale ale acestuia sunt:

- prezentarea problemei cercetate: definire, delimitări terminologice, operaționalizarea alegerii temei, scopurile urmărite;
- sintetizarea stadiului cercetării problemei, a aspectelor rezolvate și a celor care nu au fost rezolvate, anticiparea contribuțiilor originale ale cercetătorului;
- prezentarea obiectivelor cercetării;
- prezentarea ipotezei de bază și a ipotezelor secundare;
- descrierea metodologiei cercetării: locul de desfășurare, perioada, eșantionul de conținut, eșantioanele de subiecți și caracterizarea acestora, variabilele independente, adică modificările care vor fi introduse în derularea fenomenelor și variabilele dependente, adică efectele pe care le produc modificările aduse, metodele utilizate, resurse umane și materiale implicate, instrumente de culegere a datelor, metodele de prelucrare a datelor cercetării;
- stabilirea modalităților de valorificare a cercetării.

3. Desfășurarea cercetării pedagogice constă în aplicarea în practică a etapelor și subetapelor prevăzute în proiectul cercetării, în vederea testării ipotezelor formulate. Cu ajutorul diferitelor metode de cercetare: observația, experimentul, ancheta, interviul, cercetarea documentelor școlare, se înregistrează date semnificative referitoare la variabilele independente, variabilele dependente, condițiile de desfășurare, obstacolele apărute, rezultatele școlare, comportamentele subiecților, opiniile acestora.

4. Analiza, prelucrarea și interpretarea datelor obținute. În urma aplicării diferitelor metode de cercetare datele obținute se prezintă adeseori sub formă cantitativă, ceea ce înseamnă că pot fi prelucrate statistic. În cercetările pedagogice se recurge la condensarea datelor în: tabele, grafice, diagrame, se calculează procentaje, indici statistici

(media, mediana, modulul, amplitudinea, abaterea medie, dispersia, abaterea standard), se utilizează aparatul statistico-matematic (testele z , t etc.) pentru a stabili dacă diferențele dintre grupurile experimentale și cele de control sunt statistic semnificative, se realizează inferențe statistice.

5. Elaboararea concluziilor cercetării se bazează pe analiza, prelucrarea și interpretarea datelor cercetării. Se stabilesc concluziile finale prin raportare permanentă la fiecare din obiectivele și ipotezele cercetării. Concluziile desprinse în urma investigațiilor sunt însoțite de comentarii critice ale cercetătorului, de analize, reflecțiile și evaluările proprii, de completări, propuneri și sugestii.

6. Valorificarea cercetării presupune ca activitatea desfășurată de cercetător poate fi valorificată și popularizată în mai multe forme, cum ar fi: elaborarea de rapoarte ale cercetării, referate, comunicări științifice, studii sau articole în reviste de specialitate, lucrări metodic-științifice pentru obținerea gradului didactic I, teze de doctorat, cărți.

7. Introducerea, diseminarea noului în practica educativă se realizează cu scopul optimizării activității educaționale în general, ceea ce implică popularizarea rezultatelor pozitive ale cercetărilor pedagogice pentru a putea fi preluate de practicieni și introduse în practica educativă curentă, ajungându-se astfel la generalizarea lor.

1.3. Metode și tehnici de cercetare în științele educației

Desfășurarea unei cercetări pedagogice implică utilizarea unui ansamblu de metode, procedee și tehnici de cercetare. Metoda reprezintă modalitatea principală de descoperire a adevărului, procedeul

reprezintă un detaliu particular al metodei iar tehnicile sunt formele concrete pe care le îmbracă metoda. În cercetarea pedagogică se utilizează metode și procedee din sfera metodologiei generale, care sunt folosite de majoritatea științelor, ca de exemplu observația și experimentul și metode și procedee aparținând sferei metodologiei particulare, proprii domeniului educației, ca de exemplu metoda cercetării documentelor școlare și metoda cercetării produselor activității elevilor. În ceea ce privește utilizarea metodelor în cercetarea pedagogică, trebuie să menționăm faptul că de obicei acestea nu se utilizează izolat ci integrate în sisteme metodologice, în cadrul cărora acestea interacționează și se completează unele pe altele.

Metoda observației presupune urmărirea intenționată și sistematică a fenomenelor specifice educației, fără nici o intervenție din partea cercetătorului, în scopul explicării, înțelegerii și ameliorării lor. După natura observației, aceasta poate fi:

- spontană – cercetarea nu este orientată de scopuri precise;
- indusă, creată deliberat – cercetarea are la bază un anumit scop, obiective clare, o ipoteză, un protocol de observație cu indicatori de observație bine delimitați.

Cerințele pe care trebuie să le îndeplinească o observație științifică sunt (Bocoș, 2003, pp. 75–76): precizarea scopurilor și obiectivelor observației; asigurarea condițiilor de desfășurarea naturală a fenomenului educațional studiat; înregistrarea și descrierea cât mai detaliată a datelor; consemnarea promptă, imediată atât a faptelor pedagogice derulate cât și a datelor observației; urmărirea aceluiași fenomen în ipostaze, condiții și împrejurări diferite; finalizarea observării cu explicarea fenomenelor educaționale, formularea de concluzii, aprecieri și propuneri.

Principalul instrument utilizat în aplicarea acestei metode este protocolul de observație. În practica didactică se utilizează diverse

tipuri de protocoale de observație, care au anumite structuri ce permit clasificarea și consemnarea datelor observației. Multe aspecte din practica educațională pot fi supuse observației, ca de exemplu: activitatea de predare a cadrului didactic, activitatea de învățare a elevului, activitatea de evaluare, relaționarea elevilor în cadrul orei.

Experimentul psihopedagogic este o metodă de cercetare prin provocarea unor fenomene psihice și educaționale, în condiții bine determinate cu scopul de a găsi sau verifica o ipoteză. Experimentul psihopedagogic presupune intervenția cercetătorului, modificarea intenționată a condițiilor de apariție și desfășurare a fenomenelor educaționale, în vederea studierii lor, identificării și evaluării factorilor care le influențează. Prin această metodă se urmărește testarea unor ipoteze prin măsurarea și analiza efectelor unei variabile independente asupra variabilei dependente. De exemplu, într-un experiment psihopedagogic se presupune că o comunicare eficientă a părinților cu adolescenții (variabila independentă) conduce la eliminarea formelor de devianță școlară (variabila dependentă).

Variabila independentă se referă la schimbările sau modificările introduse de cercetător în desfășurarea fenomenelor educaționale, iar variabila dependentă se referă la efectele constatate în urma introducerii variabilei independente.

Etapile parcurse în desfășurarea unui experiment psihopedagogic sunt:

- Etapa preexperimentală, constativă; se stabilește nivelul existent în momentul inițierii experimentului, se măsoară nivelul variabilei dependente pe ambele grupuri: experimental și de control. Este important ca în această fază cele două grupuri să fie cât mai apropiate sub aspectul variabilei urmărite, pentru a le putea considera comparabile;

- Etapa experimentală; se introduce la grupul experimental variabila independentă, în timp ce la grupele de control se lucrează la fel ca înainte;
- Etapa postexperimentală; constă în măsurarea variabilei dependente în ambele grupuri, folosindu-se probe similare, se compară datele de start cu cele finale și se stabilește relevanța diferențelor obținute, ceea ce conduce la confirmarea sau infirmarea ipotezei cercetării;
- Etapa de retest; stabilește la un interval de timp, soliditatea, durabilitatea efectelor produse prin experiment.

Reușita experimentului depinde atât de valoarea ipotezei cât și de calitatea montajului experimental. Aceasta implică, fie utilizarea unui singur grup de subiecți (eșantioane unice), fie a mai multor grupe de subiecți (eșantioane paralele). În cazul eșantioanelor paralele se delimitează grupul experimental (la care se introduce variabila independentă și se urmărește variabila dependentă) și grupul de control (la care se urmărește variabila dependentă fără a se introduce variabila independentă).

Metoda anchetei presupune culegerea de opinii, atitudini, motivații, interese, comportamente, aspirații de la o masă mare de subiecți în legătură cu anumite fenomene educaționale. Instrumentul utilizat în desfășurarea anchetei este chestionarul. Acesta constă într-un set de întrebări, orale sau scrise, structurate într-o anumită succesiune, pe baza unor considerente logice și psihologice.

În funcție de calea de comunicare distingem: ancheta orală sau directă (subiecții răspund oral la întrebările care le sunt citite din chestionare) și ancheta scrisă sau indirectă (subiecții răspund în scris la întrebări).

Etapele parcurse în realizarea unei anchete sunt: precizarea clară a temei și a obiectivelor urmărite, stabilirea eșantionului de subiecți,

elaborarea instrumentelor de investigație, realizarea anchetei pe teren, analiza și prelucrarea cantitativă și calitativă a datelor culese.

Chestionarul cuprinde două părți: o parte introductivă în care se motivează necesitatea aplicării chestionarului, se fac recomandări referitoare la modul de completare al chestionarului și întrebările propriu-zise. Reușita unei anchete depinde în mare măsură de calitatea chestionarului. În realizarea acestuia trebuie să se țină seama de următoarele aspecte: delimitarea clară a problemei de cercetat, operaționalizarea conceptelor cu care se lucrează, adecvarea întrebărilor la tema și ipoteza cercetării, formularea lor în mod clar și accesibil subiecților.

Chestionarul trebuie să cuprindă întrebări relevante pentru tema propusă spre cercetare, formulate clar și corect.

Interviul este o metodă de cercetare prin care se urmărește obținerea de informații de la subiecții investigați prin adresarea unor întrebări și primirea răspunsurilor. Aplicarea interviului necesită o pregătire specială atât pentru cercetător cât și pentru interlocutor. Eficiența acestei metode este condiționată de mai multe cerințe: asigurarea unei atmosfere de încredere, care să invite la declarații sincere din partea celor intervievați, asigurarea discreției și anonimatului în legătură cu răspunsurile date, utilizarea unui limbaj accesibil, evitarea atitudinii autoritare, ironice a cercetătorului, flexibilitatea în comportament pentru a angaja interviuatul într-o discuție liberă și sinceră.

Prezentăm în continuare o taxonomie a interviurilor (Bocoș, 2003, pp. 103–104):

- După genul convorbirii sunt: interviuri față în față și interviuri prin telefon.
- După numărul de subiecți intervievați sunt: interviuri individuale și interviuri de grup.

- După gradul de libertate în formularea întrebărilor de către cercetător se disting: interviuri structurate (presupun aplicarea unui chestionar standardizat, în cadrul unei anchete directe); interviuri semistructurate/ghidate (se realizează prin intermediul unui ghid de interviu care este un plan orientativ al celui care conduce convorbirea) și interviuri nestructurate/informale/nondirective/de profunzime (presupun desfășurarea de discuții libere, spontane cu subiecții intervievați).
- După modul de alcătuire distingem: interviuri special organizate de cercetător și cu grupuri spontane și informale.

Metoda cercetării produselor activității constă în analiza materialelor realizate de elevi: lucrări scrise, teze, referate, portofolii, albume etc., în cadrul activității din școală sau în afara ei. Aceste produse sunt obiectivări ale demersurilor și rezultatelor elevilor și reflectă calitatea procesului instructiv-educativ, nivelul de pregătire al elevilor, dar și aspecte legate de personalitatea acestora. Datele obținute sunt de regulă corelate cu informațiile culese în urma aplicării altor metode de cercetare.

Metoda cercetării documentelor școlare permite colectarea de date referitoare la activitatea cadrelor didactice și a elevilor și analiza acestora. Pot fi studiate: materiale care reflectă activitatea cadrelor didactice (planificări calendaristice, proiectarea unităților de învățare, proiecte de activități didactice, fișe de caracterizare psihopedagogică ale elevilor, teste de cunoștințe, referate etc.), documente școlare oficiale (planuri de învățământ, regulamente, cataloage, rapoarte, orare etc.), sau documente de arhivă (monografii, rapoarte de cercetare etc.). Analiza acestor materiale conduce la obținerea de informații privind modul de gândire, competențele, aptitudinile, imaginația celor implicați în actul educațional.

Studiul de caz este atât o metodă didactică cât și o metodă de cercetare. Ca metodă de cercetare studiul de caz este utilizat frecvent și presupune investigarea și colectarea unor date referitoare la anumiți subiecți, analiza și soluționarea lor prin formularea unor concluzii și predicții.

Principalele etape care se parcurg în desfășurarea unui studiu de caz sunt:

- alegerea cazului;
- documentarea asupra cazului;
- analiza și interpretarea datelor;
- aplicarea modalităților de intervenție;
- formularea concluziilor referitoare la cazul studiat.

Metoda testelor se utilizează atât în evaluarea didactică cât și în cercetările pedagogice. Ca instrument de cercetare testul este alcătuit dintr-un ansamblu de itemi care vizează acumulările la nivel informativ și formativ ale elevilor, respectiv identificarea prezenței sau absenței unor cunoștințe, capacități, competențe, comportamente și strategii.

Itemul este o întrebare, o probă, o problemă, o temă sau o unitate de conținut care reprezintă o componentă a testului.

Metoda comparativă este frecvent utilizată în cercetarea pedagogică. Ansamblul transformărilor, schimbărilor și inovațiilor aplicate în cadrul derulării reformei reprezintă rezultatul comparării sistemelor și proceselor de învățământ din diverse țări.

Foarte multe componente ale fenomenului educațional intră sub incidența comparației: finalitățile educației, curriculum-ul național, structura sistemului național de educație, modul de finanțare a educației naționale, formarea formatorilor, gradul de democratizare, descentralizare și autonomie etc.

Tehnicile sociometrice sunt instrumente utilizate cu scopul investigării relațiilor dintre membrii unui grup. Dintre acestea, mai des utilizate sunt testul sociometria și matricea sociometrică.

Testul sociometric este un instrument de cercetare care cuprinde întrebări care îi solicită pe elevi să-și exprime preferințele, respingerile față de membrii grupului din care fac parte.

Matricea sociometrică reprezintă un instrument de cercetare care constă într-un tabel cu două intrări care reflectă datele testului sociometric.

Sociograma presupune prezentarea grafică a rezultatelor obținute în urma aplicării testului sociometric.

PARTEA A II-A

ELEMENTE DE ORIENTARE ȘI CONSILIERE ȘCOLARĂ ȘI PROFESIONALĂ (A CARIEREI)

Consilierea educațională reprezintă procesul de orientare – învățare care se adresează subiecților educaționali (elevi, studenți, adulți care învață), ca și partenerilor educaționali ai acestora (părinți, profesori, angajatori) cu scopul abilitării acestora cu cele mai eficiente metode, tehnici, și procedee de gestionare și rezolvare a problemelor lor educaționale. (Jigău, 2003, p.48).

Consilierea educațională are o sferă largă de cuprindere, incluzând (Jigău, 2003, pp.48–50):

- **Consilierea școlară** – se realizează pentru elevii cu probleme școlare, de exemplu absenteism, eșec școlar, tulburări comportamentale și de conduită, și se desfășoară în școală prin colaborarea profesorului diriginte cu cadrele didactice și cu profesorul psihopedagog.
- **Consilierea vocațională** – are în centrul atenției sale problemele educaționale legate de înclinații, interese, aspirații, pasiuni. Se desfășoară în gimnaziu, liceu, facultate, locul de muncă.
- **Consilierea profesională** – se centrează pe alegerea optimă a profesiei, pe valorificarea maximală a capacității persoanei prin calificare și profesionalizare.

- **Consilierea psihopedagogică** – vizează problematica fenomenelor psihologice (anxietate, fobie, obsesie legate de situațiile educaționale). Se realizează în școală, în familie, în cabinetul psihologic, în centre medicale.
- **Consilierea de carieră** – este centrată pe alegerea și realizarea traseului optim de carieră al subiectului educațional. Aceasta se realizează în liceu, facultate, loc de muncă, cabinete specializate cu ajutorul consilierilor de carieră.

Serviciile de consiliere, orientare și educare pentru carieră – ca organizare, metode, structură, resursele umane avute în vedere, dar și structurile ocupaționale disponibile – au evoluat semnificativ în societatea contemporană.

Consilierea și orientarea școlar-profesională îi sprijină pe indivizi să își construiască propria carieră, prin aceasta ajutându-i să urmeze un destin demn în viață.

Procesul presupune: competență, competiție, selecție, secces, eșec, asumare de responsabilități etc. (Jigău, 2006, p.5).

Procesul consilierii și orientării școlare și profesionale vizează aspecte de natură (Jigău, 2001, p.82):

- Cognitivă – furnizarea de informații, formarea în tehnicile de căutare a unui loc de muncă;
- Afectivă – ameliorarea imaginii de sine, stabilirea unei atitudini pozitive față de muncă;
- Acțională – luarea deciziei, planificarea și punerea în practică a acțiunii.

Activitatea de orientare școlară o precede pe cea profesională, ambele fiind acomponente ale orientării în carieră. Activitatea de orientare școlară se centrează asupra celor care intră în noi etape de formare inițială; se fundamentează pe ideea că fiecare persoană se

poate realiza maxim numai dacă procesul de formare se desfășoară pe linia celor mai puternice aptitudini sau caracteristici generale de personalitate. (Jigău, 2001, p.89).

Trecerea de la orientarea școlară la cea profesională se produce pe măsura apropierii de finalul unui ciclu de învățământ ce reprezintă și potențiale „ieșiri” din sistemul de educație și formare urmată de populația adultă care este în șomaj, cea care dorește schimbarea locului de muncă, ridicarea nivelului personal de competență sau cei care vor să facă față mai bine noilor sarcini de muncă modificate prin proces tehnologic. (Jigău, 2003, pp.54–55).

Consilierea și orientarea școlară și profesională tinde să rezolve, simultan, două aspecte extrem de importante în prezent (Jigău, 2005, p.22):

- Asigurarea echității sociale prin democratizarea permanentă a accesului la educație și formarea profesională
- Ameliorarea continuă a bunei utilizări a resurselor umane de care dispune societatea.

Consilierea este și o formă de socializare și/sau învățare socială prin faptul că oferă indivizilor noi experiențe și informații prin care aceștia pot să-și contureze mai bine și să-și dezvolte identitatea și imaginea de sine, să se integreze cu succes și într-un mod care să le aducă satisfacții sau să le faciliteze depășirea anumitor contexte critice ale vieții.

Orientarea pentru carieră este procesul maximei sincronizări dintre aspirațiile personale și cele sociale cu privire la muncă privită ca sursă de satisfacții individuale și ca mijloc de progres economic general. Sarcina principală a orientării în carieră este de a asigura concordanța dintre caracteristicile persoanei și obiectivele procesului formativ exercitat asupra sa.

Orientarea pentru carieră este un fenomen social, care s-a conturat în societate atât cu diferențierea formelor de activitate cât și cu libertatea persoanei, în vederea asigurării pentru tânăra generație a posibilităților de alegere a profesiei. Ea își propune adaptarea persoanei la condițiile muncii, la paleta largă a profesiilor existente pe piața muncii în acord cu abilitățile, aptitudinile, caracteristicile generale de personalitate, aspirațiile persoanei și cu necesitățile sociale, urmărind stabilirea unui echilibru în interiorul relației om–activitate. (Szilagyi, 2008, pp.98–102).

Procesul de orientare și consiliere a carierei se ridică de la aptitudini la personalitate, de la posibilitatea de rezolvare a sarcinii la posibilitatea de a obține satisfacții, de la omul care execută, la omul care creează. Consilierea și orientarea spre carieră nu presupune, cu necesitate, înlăturarea obstacolelor din calea unei personalități în evoluție, ci avertizarea individului că acestea există, că majoritatea pot fi evitate și învățându-l cum să o facă. (Ghivirigă, 2006, p.89).

Obiectivul final al procesul de orientare și consiliere școlară și profesională presupune „transformarea” tinerilor în coparticipanți la propriul destin (prin informare, educare, consiliere, autoformare), dacă nu chiar, în mod integral, în unicul autor al întregului demers de alegere și dezvoltare a carierei.

BIBLIOGRAFIE

- Abric J.C., 2002, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, Iași.
- Antonesei L., 1996, *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iași.
- Anzieu D., Martin J.-Y., 1994, *La dynamique des groupes restreints*, PUF, Paris.
- Atkinson R.L., Atkinson R.C., 2002, *Introducere în psihologie*, ediția a XI-a, Editura Tehnică, București.
- Ausubel D., Robinson R., 1981, *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Baylon Ch., Mignot X., 2000, *Comunicarea*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași.
- Bernat S.E., 2003, *Tehnica învățării eficiente*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Bocoș M., 2003, *Teoria și practica cercetării în pedagogie*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Boncu Șt., 2002, *Psihologia influenței sociale*, Editura Polirom, Iași.
- Boncu S., Psihologie socială, <http://psihoteca.com/Stefan-Boncu-Cursuri-de-psihologie-socială-2009>.
- Bontaș, I., 2001, *Pedagogie*, Editura All, București.
- Buțiu C.A., 2003, *Comunicare interpersonală. Formarea pentru practici conversaționale*, Editura Aeternitas, Alba Iulia.
- Carcea M.I., 2001, *Psihologia educației. Suport de curs pentru I.D.D.*, Universitatea Tehnică Gh.Asachi, Iași.
- Cerghit I., 1983, *Perfecționarea lecției în școala modernă*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cerghit I., 1999, *Metode de învățământ*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

- Cerghit I. (coord.), 2001, *Prelegeri pedagogice*, Editura Polirom, Iași.
- Chelcea S. (coord), 2006, *Psihosociologie. Teorie și aplicații*, Editura Economică, București.
- Cochinescu L., 2008, *Probleme actuale ale psihologiei sociale*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Cosmovici A., Iacob L.(coord), 1999, *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași.
- Cozma T., (coord.), 2001, *O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*, Editura Polirom, Iași.
- Cristea, S., 1996, *Managementul organizației școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cristea, S., 2000, *Dicționar de pedagogie*, Editura Litera. Litera Internațional, Chișinău-București.
- Cristea D., 2002, *Tratat de Psihologie socială*, Editura Pro Transilvania, Cluj-Napoca.
- Cucoș C., 1996, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.
- Cucoș, C., 2002, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.
- Davitz J.R., Ball S., 1978, *Psihologia procesului educațional*. Editura Didactică și Pedagogică, București.
- De Visscher P., Neculau A.(coord), 2001, *Dinamica grupurilor. Texte de bază*, Editura Polirom, Iași.
- Dincă M., 2002, *Adolescența și conflictul originalității*, Editura Paideia, București.
- Dinu M., 1997, *Comunicarea*, Editura Științifică, București.
- Doise W., Deschamp J.C., Mugny G., 1996, *Psihologie socială experimentală*, Editura Polirom, Iași.
- Doise W., Mugny G., 1998, *Psihologie socială și dezvoltare cognitivă*, Editura Polirom, Iași.
- Drăgan I., 2007, *Comunicarea. Paradigme și teorii*, Editura Rao, București.
- Drozda-Senkowska E., 1999, *Psihologie socială experimentală*, Editura Eurocart, Iași.

- Dumitru I., 2000, *Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă*, Editura de Vest, Timișoara.
- Eysenck H., 1998, *Descifrarea comportamentului uman*, Editura Teora, București.
- Fryer M., 1996, *Predarea și învățarea creativă*, Editura Uniunii Scriitorilor, Chișinău.
- Gavreliuc A., 2006, *Dela relațiile interpersonale la comunicarea socială. Psihologia socială și studiile progresive ale articulării sinelui*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași.
- Gherghinescu R., Conceptul de competență didactică, în Marcus S. (coord.), 1999, *Competența didactică*, Editura AH, București.
- Ghivirigă M. (2006), *Tendențe contemporane ale orientării școlare și profesionale*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Giddens A., 2000, *Sociologie*, Editura Bic All, București.
- Goleman D., 2001, *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București.
- Golu F., 2010, *Psihologia dezvoltării umane*, Editura Universitară, București.
- Golu P., 2003, *Fundamentele psihologiei sociale*, Editura Miron, București.
- Golu P., 2004, *Psihologia grupurilor sociale și a fenomenelor colective*, Editura Miron, București.
- Golu P., Golu F., 2012, *Dimensiuni aplicative ale psihologiei sociale*, Editura Universitară București.
- Goodman N., 1998, *Introducere în sociologie*, Editura Lider, București.
- Hayes N., Orrell S., 2003, *Introducere în psihologie*, ediția a III-a, Editura Bic All, București. <https://biblioteca.regielive.ro/cursuri/pedagogie/pedagogie-stiinta-educatiei-30313.html>
- Ionescu M. (coord.), 1998, *Educația și dinamica ei*, Editura Tribuna Învățământului, București.
- Ionescu M., Radu I., Salade D. (coord), 2000, *Studii de pedagogie aplicată*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Ionescu M., Bocoș M., 2001, Cercetarea pedagogică și inovația în învățământ, în, Ionescu M., Chiș V. (coord), *Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

- Ionescu M., Radu I., 2001, *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Iluț P., 2001, *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*, Editura Polirom, Iași.
- Iluț P., 2004, *Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*, Editura Polirom, Iași.
- Iluț P., 2009, *Psihologie socială și sociopsihologie*, Editura Polirom, Iași.
- Jigău M., 1998, *Factorii reușitei școlare*, Editura Grafoart, București.
- Jigău M. (2001), *Consilierea carierei*, Editura Sigma, București.
- Jigău M. (coord) (2003), *Consilierea carierei adulților*, Institutul de Științe ale Educației, București.
- Jigău M. (2005), *Consilierea carierei. Un model deschis și flexibil*, Institutul de Științe ale Educației, București.
- Jigău M. (coord) (2006), *Consilierea carierei. Compendiu de metode și tehnici*, Institutul de Științe ale Educației, București.
- Jinga I., Negreț I., 1994, *Învățarea eficientă*, Editura Technis, București.
- Jinga, I., Istrate, E. (coord.), 2001, *Manual de pedagogie*, Editura All Educational, București.
- Jurcău N. (coord), 2001, *Psihologia educației*, Editura U.T.Pres, Cluj-Napoca.
- Lippitt R., White R., Studiu experimental privind activitatea de conducere și viața de grup, în De Visscher R, Neculau A., (coord.) 2001, *Dinamica grupurilor*. Editura Polirom, Iași.
- Macavei, E., 1997, *Pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Marga, A., 1999, *Schimbări majore în învățământ – (site-ul: <http://www.Edu.ro/sch99.htm>)*.
- Miclea M., 2003, *Psihologie cognitivă. Modele teoretico-experimentale*, ed.a II-a, Editura Polirom, Iași.
- Mitrofan I., Ciupercă C., 1997, *Psihologia relațiilor dintre sexe*, Editura Alternative, București.
- Mitrofan L. (coord), 2013, *Studii aplicative în domeniul psihologiei sociale*, Editura Sper, București.

- Monteil J.M., 1997, *Educație și formare. Perspective psihosociale*, Editura Polirom, Iași.
- Moscovici S. (coord), 1998, *Psihologia socială a relațiilor cu celălalt*, Editura Polirom, Iași.
- Mucchielli A., 2005, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, Editura Polirom, Iași.
- Neculau A., 1983, *A fi elev*, Editura Albatros, București.
- Neculau A., 2009, „Educația pentru toți” și reprezentarea ei socială, în, *Revista de Pedagogie*, Institutul de Științe ale Educației, http://www.leducat.ro/resurse/ise/reprezentarea_sociala.html
- Negreț-Dobrișor I., Pânișoară I.O., 2005, *Știința învățării*, Editura Polirom, Iași.
- Nicola I., 2000, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis, București.
- Păun E., 1982, *Sociopedagogia școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Pânișoară I.O., 2003, *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, Iași.
- Pleşa R., 2014, *Psihologia educației (suport de curs)*, Editura Universitas, Petroșani.
- Popescu-Neveanu P., 1978, *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București.
- Popper K.R., 1997, *Cunoașterea și problema raportului corp-minte*, Editura Trei, București.
- Potolea D., De la stiluri la strategii. O abordare empirică a comportamentului didactic, în Jinga I., Vlăsceanu L. (coord.), 1989, *Structuri, strategii și performanțe în învățământ*, Editura Academiei, București.
- Radu I. (coord), 1994, *Psihologie socială*, Editura EXE S.R.L., Cluj-Napoca.
- Rujoiu O., Relațiile interpersonale: comunicare, conflict, încredere, în, Chelcea S. (coord), 2008, *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, pp. 163–182.
- Sasu C., Niță A. (coord), 1997, *Psihologie, psihosociologie, sociologie*, București, I.R.I.
- Sălăvăstru D., 2004, *Psihologia educației*, Editura Polirom, Iași.

- Sillamy N., 1996, *Dicționar de psihologie Larousse*, Editura Univers Enciclopedic, București.
- Slama-Cazacu T., 1999, *Psiholingvistica*, Editura AII, București.
- Stan E., 1999, *Profesorul între autoritate și putere*, Editura Teora, București.
- Stănciulescu E., 1997, *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași.
- Șerbănescu L., Bocoș M., 2013, *Didactica disciplinelor psihopedagogice*, Editura Matrix Rom, București.
- Ștefan M., 2001, *Educația extracurriculară*, Editura Pro Humanitate, București.
- Toma S., 1983, *Autoeducația. Sens și devenire*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Văideanu G., 1988, *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, București.
- Voiculescu E., 2001, *Factorii subiectivi ai evaluării școlare*, Editura Aramis, București.
- Voinea M., 1996, *Psihosociologia familiei*, TUB, București.
- www.anofm.ro/files/Plan_national_de_formare
- web.clicknet.ro/maiermonica/doc/sociologia_educatiei.doc
- Wilson E.O., 2003, *Sociobiologia*, Editura Trei, București.
- Yzerbyt W., Schadron G., 2002, *Cunoașterea și judecarea celuilalt – O introducere în cogniția socială*, Editura Polirom, Iași.
- Zlate M., 1972, *Psihologia socială a grupurilor școlare*, Editura Politică, București.
- Zlate M. (coord.), 2001, *Psihologia la răspântia mileniilor*, Editura Polirom, Iași.
- ***, *Declarația universală a Drepturilor Omului*, adoptată și proclamată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția 217 (III) din 10 decembrie 1948, Art. 26

ISBN: 978-606-37-0182-5